Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 57, Nisan 2022, s. 328-339
ISSN: 2149-0821 Doi Number:http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.

Narin BOZAN
Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, narinbozan@gmail.com. ORCID ID 0000-0002-1950-4570
Durmuş KILIÇ
Atatürk Üniversitesi/Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi/Temel Eğitim Bölümü/Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, dkilic@atauni.edu.tr, ORCID ID 0000-0002-1217-1945

COVİD-19'UN BİREYLER ÜZERİNDEKİ KORKU VE ŞÜPHE DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Özet

Bu araştırmada tüm dünyada etkili olan Covid-19 pandemi sürecinin insanlar üzerindeki korku ve şüphe boyutuna bağlı olarak psikolojik etkilerinin cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlığın olup olmaması, düzenli ilaç kullanımı ve eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel değerlendirme forumu ve Covid-19 Psikolojik Sıkıntı Ölçeği kullanılarak yaşları en az 16 olan 442 kişiden (297 kadın ve 145 erkek) online form yoluyla veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde değişkenler açısından anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek için SPSS paket programı kullanılarak t-testi ve tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Çalışma bulgusunda bireylerin Covid-19 korku ve şüphe puanlarında cinsiyet ve eğitim durumları değişkenleri açısından anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamlı farklılaşmanın cinsiyet değişkeninde kadınların lehine anlamlı farklılaşma olduğu ve eğitim değişkeninde okuma yazma bilmeyenler ile üniversite ve lisansüstü düzeydeki bireyler arasında anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Medeni durum, kronik rahatsızlığın olup olmaması ve düzenli ilaç kullanımına bağlı olarak da anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Covid-19, pandemi, korku, kaygı, şüphe

EXAMINATION OF COVID-19'S LEVELS OF FEAR AND DOUBT ON INDIVIDUALS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Abstract

This research aims to examine the psychological effects of the COVID-19 pandemic process, which is effective all over the world, depending on the extent of fear and suspicion on people in terms of gender, marital status, chronic disease, regular drug use, and educational status variables. The study was carried out in the scanning model of quantitative research methods. In the study, the data was collected via the personal evaluation form and the COVID-19 Psychological Distress Scale, which were conducted on 442 people (297 women and 145 men) aged at least 16 through the online form. A T-test, one-way ANOVA analysis were performed using the SPSS package program to determine whether there was meaningful differentiation in terms of variables in the analysis of the data obtained. In the study findings, it was concluded that there was a significant differentiation in the COVID-19 fear and suspicion scores of individuals in terms of gender and educational status variables. It was found that this meaningful differentiation was a significant differentiation in favor of women in the gender variable and that there was a significant differentiation between the illiterate and bachelor's and graduate level individuals in the education variable. It was concluded that there was no significant differentiation due to marital status, chronic disease, and regular drug use.

Keywords: COVID-19, pandemic, fear, anxiety, doubt

GİRİŞ

Covid-19 olarak adlandırılan Corona virüsü uzun bir zamandır dünyanın gündeminde yer almaktadır (Gencer, 2020). 2019'un sonlarında Çin'de ortaya çıkan ve tüm dünyada yayılan Covid-19 virüsü yaşanan en büyük salgınlardan biri olarak kabul edilmektedir (Kalafatoğlu & Yam, 2021). İki ile on dört gün içerisinde en çok görülen belirtileri arasında ateş, yorgunluk, kuru öksürük, kas ağrısı, nefes darlığı yer almaktadır (Gencer, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre semptomatik Covid-19 vakası, Covid-19 virüs semptomları olan bir kişiden bulaşmayı ifade ederken epidemiyolojik çalışmalara göre ise Covid-19'un, semptomatik kişilerden solunum damlacıkları, enfekte kişilerle doğrudan temas veya nesneler ve yüzeylerle temas halinde olan kişilere bulaştığını göstermektedir (Samancı, 2020). Virüs insanlara enfekte olarak çoklu ölümlere sebep olup küresel dünyada çok hızlı bir şekilde yayılmıştır. Özellikle yaşlı ve hasta kişilerde virüse yakalanma ve ölüm oranları daha fazladır (Usher et al., 2020).

Salgınlar ortaya çıktığı günden itibaren kişilerde duygu değişikliklerine sebep olup çoğu kişinin zarar görmesine sebep olmuştur (Afacan & Avcı, 2020). Salgın hastalıklar veya doğal afetleri yaşamak, insanların uzun vadeli depresyon düzeylerini arttırır (Rodríguez-Hidalgo et al., 2020). Dünyada daha önce yaşanmış olan bazı salgınlar gibi Covid-19 salgını da insanlar üzerinde depresyon, kaygı, korku ve stres gibi çeşitli duyguların yaşanmasına sebep olmuştur (Kalafatoğlu & Yam, 2021). Stres insanlar üzerinde etki bırakarak insanların davranışlarında ve diğer insan ilişkilerini etkileyen bir kavram olup kendiliğinden oluşmayan insanın yaşadığı hayatın ve çevresinde oluşan değişimlerden etkilenmesiyle oluşur. Stresin bazı belirtileri arasında alkol ve sigara kullanımında artış, uykusuzluk, duygusal sorunlar yer almaktadır

(Güçlü, 2001). Pandemi sürecinde virüsün insan yoluyla bulaşmasından kaynaklı olarak kişiler üzerinde kalabalık ortamlarda bulunma korkusu, hastane ortamlarında bulunan kişilerle karşılaşma olasılığı insanlara yaklaşmaktan kaygı duyma gibi tepkiler ortaya çıkmaktadır (Memiş & Başak, 2020). Ayrıca salgına neden olan virüsün hızlı artışı da insanlardaki kaygı düzeyinin artışına sebep olmaktadır (Afacan & Avcı, 2020) yüksek enfeksiyon oranıyla ve yüksek ölüm oranları bireylerin doğal olarak endişelenmelerine sebep olmaktadır (Rodríguez-Hidalgo et al., 2020) aynı zamanda dünyada yaşanan ciddi can kayıpları ve uzmanların virüsün tedavisine yönelik farklı görüşler bildirmeleri de salgına ilişkin belirsizlik duygusunu geliştirip kaygı düzeyini arttırdığı görülmüştür (Ceviz et al., 2020). Kişilerde depresyon ve anksiyete ile ilgili çeşitli bozukluklar ve tekrarlanan olumsuz ve yıkıcı düşüncelere sahip olmaları endişelere yol açar (Mertens et al., 2020).

Toplumları etkileyen sağlık olaylarında toplumların yararına ilişkin bazı önlemler alınmaktadır (Ergör, 2020). Alınan bazı önlemler arasında birçok üniversitenin uzaktan ya da çevrim içi bir ortamda gerçekleşmesi, öğrenci yurtların kapatılması (Perz et al., 2020), sokağa çıkmada kısıtlamalar (Çaykuş & Çaykuş Mutlu, 2020), maçlar, kongreler, ülke yöneticilerinin görüşmeleri, şehirlerarası ulaşımda kısıtlamalar yer almaktadır (Afacan & Avcı, 2020). Bulaştırıcı etkisi olabilecek kişilerin de toplumdan izole edilerek insanlardan fiziksel ve sosyal olarak temasını azaltarak karantina alınmasıyla insanlarda bazı sorunlara neden olmuştur (Güloğlu et al., 2020). Kısıtlamalara bağlı olarak bireyler evde aileleriyle daha fazla zaman geçirmeye başladılar. Zorunlu olarak alınan önlemlerden dolayı insanlar arasında sosyal ilişkiler azalmış, insanların yalnızlaşması salgının olumsuz ruhsal etkilerini de beraberinde getirmektedir (Aşkın et al., 2020).

Pandemiler ilk olarak bulundukları ülkeleri ardından diğer ülkelere de nüfuz edilerek tüm dünyanın dengesini bozan olgulardır (Sertdemir, 2020). Covid-19 ani ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmasıyla dünyadaki çoğu ülkede yaşayan insanların günlük yaşamlarındaki değişimler, fiziksel, ruhsal, duygusal açıdan olumsuz etkilenmelerine neden olmuştur (Çaykuş & Çaykuş Mutlu, 2020). Bu süreçte insanlar yoğun ölüm haberlerine maruz kalarak ve yaşadıkları olumsuz duyguları etrafına da yansıtmaktadırlar (Çapcıoğlu, 2020).

Pandemi döneminde eğitimin uzaktan olması, dışarı çıkmada kısıtlanmalar, akranlarıyla bir araya gelemeyen çocuklar da olumsuz etkilenenler arasında yer almaktadır. Çocuklar pandemi sürecinde öfke, korku, üzüntü, suçluluk, kaygı hissettiği bazı duyguları farklı yollarla çevresine yansıtabilmektedir (Çaykuş & Çaykuş Mutlu, 2020). Ayrıca çocukların yakınlarını kaybetme, günlük yaşam akışlarındaki değişimlerden olumsuz etkilendikleri de görülmektedir (Akoğlu & Karaaslan, 2020).

Salgın sürecinde belirsizliği azaltmak için yapılan bilgilendirme ve açıklamalar bireylerde korku/kaygının artmasına, tedavi yöntemleri ile koruyucu uygulama olan aşı ile ilgili düşünce ve eğilimlerde değişimlere neden olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle salgına yönelik korku/kaygı düzeyi ilişkisi üzerine yapılan çalışmada lisans ya da ortaöğretim olmalarının etkisi olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmada orta öğretim mezunlarının, lisans mezunlarına oranla daha yüksek korku/kaygı düzeyleri olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın temel etmeni olarak hastalık hakkında bilimsel ve güvenilir bilgiye ulaşma ile açıklanmıştır. Aynı zamanda eğitim seviyelerinin farklılığı bilimsel temele dayanan bilgi ve haberlerin yorumlanması ve anlaşılmasında zorluk çekilmesi Korku/kaygı etmeni olarak belirtilmektedir (Memiş & Başak, 2020; Bozdağ, 2020). Bozdağ (2020)'ye göre Eğitim düzeylerine bağlı olarak COVİD-19 tedbir

alan bireylerin kendilerini daha güvende his ettikleri ve bundan dolayı da dolayı psikolojik düzeylerinin artış gösterdiği belirtilmektedir.

Bu araştırmanın amacı pandemi sürecinde Diyarbakır ilinde yaşayan bireylerin Covid-19'a yönelik korku ve şüphelerini araştırmaktır. Araştırmada Diyarbakır ilinde yaşayan bireylerin Covid-19 korku ve şüphe düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlık durumu, düzenli ilaç kullanım durumu ve eğitim durumu değişkenleri açısından anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye çalışılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır.

1. Katılımcıların cinsiyetlerine göre Covid-19 korku ve şüphe düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Katılımcıların medeni durumlarına göre Covid-19 korku ve şüphe düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Katılımcıların kronik rahatsızlık durumlarına göre Covid-19 korku ve şüphe düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Katılımcıların düzenli ilaç kullanımlarına göre Covid-19 korku ve şüphe düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Covid-19 korku ve şüphe düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2020). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Tarama araştırmaları, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek ve tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre örneklemin daha büyük olduğu araştırmalardır (Büyüköztürk et al., 2009).

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmada kişiler basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile 2020-2021 yılı Diyarbakır ilinde yaşayan ve yaşları en az 16 olan 442 kişiden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi; evrendeki her bir üyenin eşit ve bağımsız bir biçimde seçilme şansına sahip olması anlamına gelmektedir (Seçer & Ulaş, 2019).

2.1.2. Örneklemin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerine göre dağılımlarını gösteren bilgiler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgi Tablosu

		Frekans(N:442)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	297	67,2
	Erkek	145	32,8
Medeni Durum	Evli	298	56,1
	Bekâr	194	43,9
Eğitim Durumu	Okuma Yazma yok	5	1,1
	İlköğretim	13	2,9
	Lise	58	13,1
	Üniversite	302	68,3
	Lisansüstü	64	14,5
Kronik Rahatsızlığınız var mı?	Evet	48	10,9
	Hayır	394	89,1
Düzenli Kullanılan İlaç	Var	51	11,5
	Yok	391	88,5

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı kapsamında Diyarbakır'da yaşayan bireylerin Covid-19'a bağlı olarak yaşadıkları psikolojik sıkıntılar araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların cinsiyet, medeni durumu, eğitim durumu, kronik rahatsızlığı olup olmadığı ve düzenli ilaç kullanımına ilişkin bilgilerin yer aldığı kişisel bilgi formu ve bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracı Feng et al., (2020)' de geliştirdikleri ölçeğin, Ay et al., (2021) tarafından Türkçeye uyarlanmasıyla oluşan COVİD-19 Psikolojik Sıkıntı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları (Ay et al., 2021)'de yapılmıştır. Ölçek 5'li likert türünde ve toplamda 12 madde olmak üzere iki alt boyuttan oluşmakta, birinci boyut 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 maddelerinin yer aldığı Şüphe alt boyutu ve ikinci alt boyutun 1, 2, 3, 4, 6 maddelerinin yer aldığı Korku ve Kaygı alt boyutundan oluşmaktadır. Bu araştırmanın verileri için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Veri toplamak amacıyla ölçek formları hem web üzerinde düzenlenmiş olup hem de yazılı olarak formlar oluşturulmuş ve uygulama yapılmıştır. Uygulanan form araştırmacı tarafından incelenerek özensiz doldurulan formlar araştırmadan çıkarılmıştır. İstatistik analizlerinin yapılması için SPSS Programına veriler işlenmiştir.

2.4. Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmanın verileri öncelikle SPSS programına aktarılmış ve verilerin analizi için normallik analizleri yapılmıştır. COVİD-19 Psikolojik Sıkıntı Ölçeğinin iki alt boyutunda ve toplamında verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olduğu görülmüştür. Bu duruda verilerin normal dağılım gösterdikleri görülmüştür (George & Mallery, 2019). Normal dağılım sağlandığı için parametrik testler uygulanmıştır. Bireylerin Covid-19 korku ve şüphe düzeylerini belirlemek için cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlığın olup olmaması, eğitim durumu ve düzenli ilaç kullanımı değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılaşıp farklılaşmadığını öğrenmek için t-testi ve ANOVA analizi kullanılmıştır.

2.5. Güvenirlik

Araştırma kapsamında toplanan verilerin güvenirliğine ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlik testine başvurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Ölçeğin Cronbach Alpha Değerlerine İlişkin Bulgular

Boyut	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Şüphe	7	0,859
Korku ve Kaygı	5	0,842
Ölçek Toplam	12	0,902

Tablo 2'de görüldüğü gibi ölçeğin boyutları ve ölçek toplamına ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayıları, .84 ile .90 değerleri arasında değişmektedir. Bir test için hesaplanan güvenirlik katsayısının 0,70 ve 0,99 arasında olması yüksek düzeyde bir ilişki olduğu ve test puanlarının güvenirliği için genel olarak yeterli olduğunu belirtmektedir (Büyüköztürk et al., 2009). Bu durumda ölçeklerin ve ölçek boyutlarının güvenirlik düzeyinin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiye dayanarak araştırma kapsamında toplanan verilerin güvenilir olduğu söylenebilir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma amaçları çerçevesinde bireylerin Covid-19 korku ve şüphe düzeylerini değerlendirmek için elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular alt amaçların sırasına göre yer almaktadır.

Covid-19'un insanlar üzerindeki etkisinin ''cinsiyet'', ''medeni durum'', ''öğrenim durumu'', ''kronik rahatsızlık'', ''düzenli ilaç kullanımı'' değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

1. Katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe düzeyleri puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak değişip değişmediğini değerlendirmek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyetleri Açısından Covid-19 Korku ve Şüphe Puanlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Cinsiyet	N	x̄	S	t	p
Covid-19 Korku Alt Boyutu	Kadın	297	3,91	0,87	1,75	0,08
	Erkek	145	3,75	0,86		
Covid-19 Şüphe Alt Boyutu	Kadın	297	3,17	0,87	2,93	,00
	Erkek	145	2,92	0,83		
Toplam	Kadın	297	3,48	0,8	2,65	,00
	Erkek	145	3,26	0,76		

*p<,05

Tablo 3 incelendiğinde bireylerin covid-19'un psikolojik sıkıntılarının cinsiyete göre şüphe ve tüm ölçek için anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<.05). Farkın kaynağına bakıldığında hem şüphe hem de toplam ölçekte farkın kadınların lehine olduğu görülmektedir.

Kadınların ortalama puanları erkeklerin ortalama puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Bu durumda kadınların erkeklere göre covid-19'un psikolojik etkilerinden daha fazla şüphe duydukları anlaşılmaktadır.

1. Katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe düzeylerinin medeni duruma göre anlamlı olarak değişip değişmediğini değerlendirmek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Medeni Durumu Açısından Covid-19 Korku ve Şüphe Puanlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Medeni Durum	N	x̄	S	t	p
Covid-19 Korku Alt Boyutu	Evli	248	3,81	0,83	-1,33	0,17
	Bekar	194	3,92	0,92		
Covid-19 Şüphe Alt Boyutu	Evli	248	3,04	0,86	-1,35	0,18
	Bekar	194	3,15	0,86		
Toplam	Evli	248	3,36	0,79	-1,4	0,14
	Bekar	194	3,47	0,8		

*p<,05

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların Covid-19 korku ve şüphe puanlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir (p>.05). Bu durumda covid-19 korku ve şüphe düzeylerinin bireylerin evli ya da bekar olma durumlarına göre değişmediği anlaşılmaktadır.

2. Katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe puanlarının katılımcıların kronik rahatsızlığının olup olmamasına göre anlamlı farklılaşma olup olmadığını değerlendirmek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Kronik Rahatsızlığı Açısından Covid-19 Korku ve Şüphe Puanlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Kronik Rahatsızlık	N	x̄	S	t	p
Covid-19 Korku Alt Boyutu	Var	48	3,79	,85	-,575	.56
	Yok	394	3,86	,87		
Covid-19 Şüphe Alt Boyutu	Var	48	3,04	,93	-,396	.69
	Yok	394	3,09	,85		
Toplam	Var	48	3,35	,86	-,514	.60
	Yok	394	3,41	,79		

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların kronik rahatsızlığına bağlı olarak Covid-19 şüphe ve korku puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür (p> .05).

3. Katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe düzeylerinin düzenli ilaç kullanımına göre anlamlı farklılaşma olup olmadığını değerlendirmek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Düzenli İlaç Kullanımı Açısından Covid-19 Korku ve Şüphe Puanlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Düzenli ilaç kullanımı	N	x̄	S	t	p
Covid-19 Korku Alt Boyutu	Var	51	3,76	0,86	-0,829	0,4
	Yok	391	3,87	0,87		
Covid-19 Şüphe Alt Boyutu	Var	51	3,18	0,92	-0,819	0,41
	Yok	391	3,07	0,85		
Toplam	Var	51	3,42	0,84	-0,138	0,89
	Yok	391	3,41	0,79		

*p<,05

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların Covid-19 korku ve şüphe puanlarının düzenli ilaç kullanımına bağlı olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür (p> .05). Covid-19 şüphe alt boyutunda ilaç kullananların lehine bir fark olduğu görülmüştür.

4. Katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe düzeylerinin eğitim durumuna göre anlamlı olarak değişip değişmediğini değerlendirmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Katılımcıların Eğitim Durumları Açısından Covid-19 Korku ve Şüphe Puanlarına İlişkin Bulgular

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	x̄	s	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	f	p
Covid-19 Korku Alt Boyutu	Okuma yazma yok	5	2,76	1,52	Gruplar arası	2,14	2,85	0,02
	İlköğretim	13	3,7	1,04	Grup içi Toplam	0,75		
	Lise	58	3,76	1,05				
	Üniversite	302	3,86	0,83				
	Lisansüstü	64	4,02	0,73				
	Toplam	442	3,86	0,87				
Covid-19 Şüphe Alt Boyutu	Okuma yazma yok	5	2,77	0,9	Gruplar arası	1,1	1,48	0,2
	İlköğretim	13	2,93	1,03	Grup içi	0,74		
	Lise	58	2,87	0,96	Toplam			
	Üniversite	302	3,14	0,81				
	Lisansüstü	64	3,09	0,94				
	Toplam	442	3,09	0,86				
Ölçek Toplam	Okuma yazma yok	5	2,76	1,11	Gruplar arası	1,16	1,83	0,12
	İlköğretim	13	3,25	0,95	Grup içi	0,63		
	Lise	58	3,24	0,93	Toplam			
	Üniversite	30	3,44	0,75				

		2		
	Lisansüstü	64	3,47	0,79
	Toplam	442	3,41	0,79

*p<.05

Tablo 7 İncelendiğinde katılımcıların Covid-19 şüphe ve korku puanlarının eğitim durumuna göre korku alt boyutunda okuma yazma bilmeyenler ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyinde anlamlı farklılaştığı (p<.05) ve bu anlamlı farkın üniversite ve lisansüstü lehine olduğu görülmüştür.

SONUÇ TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Covid-19 pandemi sürecinin başlamasıyla dünyada pek çok ülke ve ülkelerde yaşayan insanlar olumsuz etkilenmişlerdir. Özellikle salgının kişiler aracılığıyla yakın temas yoluyla bulaşması insanların birbirinden uzaklaşmasına sebep olup kişilerin ruhsal açıdan olumsuz etkilenmelerine sebep olmuştur. Virüsün yayılmasını önlemeye yönelik olarak kalabalık ortamların oluşmaması için sinemalar, tiyatrolar, lokantalar vs. gibi birçok mekan işlevini yürütememekte ve çalışanların ekonomik olarak olumsuz etkilenmelerine yol açmış olup bu durum aynı zamanda insanları duygusal yönden olumsuz etkilemiştir. Benzer şekilde okulların virüs yayılımına yönelik tedbir kapsamında uzaktan eğitim yoluyla eğitimi sürdürmeye çalışması öğrencilerin olumsuz şartlarda eğitimin aksamamasına çözüm olsa da bu süreçte öğrencilerin arkadaşlarından uzak kalması, fiziksel olarak bir araya gelemediğinden, sokağa çıkma yasaklarından dolayı dışarda akranlarıyla da bir araya gelemediklerinden sosyal yönden olumsuz etkilenmelerine yol açmıştır.

Covid-19'un insanlar üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerden dolayı bu araştırmanın temel amacı bireylerin Covid-19 korku ve şüphe düzeylerini bazı değişkenler açısından belirlemektir.

Araştırmanın ilk bulgusuna göre, Covid-19 korku ve şüphe düzeylerinin cinsiyete göre kadınların şüphe ve ölçek toplamda anlamlı olarak farklılaştığına ulaşılmıştır. Bu durum kadınların erkeklere göre daha şüpheci yaklaştıklarını diyebiliriz. Yapılan bazı çalışmalarda araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Al-Rahimi ve arkadaşlarının (2021), yaptığı çalışmasında Covid-19 korku düzeyinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ceviz ve arkadaşlarının (2020), çalışmasında katılımcıların salgın sürecinin belirsizliğinden dolayı kaygı duydukları ve bu durum endişelenmelerine sebep olduğuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre erkeklerin kadınlara göre daha az kaygılı olduklarına ulaşılmış. Güloğlu ve arkadaşlarının (2020)'deki çalışmasında kadınların anksiyeteve umutsuzluk düzeyi puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğuna ulaşmıştır. Rodríguez-Hidalgo ve arkadaşlarının (2020)'de yaptığı çalışmada Covid-19 korku ve stres puanlarının kadınların erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gencer (2020)'de yaptığı çalışmada kadınların covid-19 korku puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın Memiş ve Başak (2020)'de çalışmasında salgına yönelik olarak korku ve kaygı düzeyinin erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın ikinci bulgusuna göre, Covid-19 korku ve şüphe puanlarının medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda kişilerin evli ya da bekar olmaları Covid-19 korku ya da şüphe düzeyinde bir etki yaratmadığı söylenebilir.

Literatür incelendiğinde benzer olarak Kalafatoğlu ve Yam (2021)'de yaptığı çalışmada Covid-19 korku ve şüphe puanlarının medeni duruma göre anlamlı farklılaşmadığına ulaşmıştır.

Araştırmanın üçüncü bulgusuna göre, katılımcıların Covid-19'a karşı korku ve şüphe puanlarının beklenilenin aksine katılımcıların kronik rahatsızlığına bağlı olarak anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Gencer (2020)'deki çalışmasında korona virüs korku puanlarının kronik rahatsızlığı olanlarda anlamlı farklılaşmadığına ulaşmış. Yine Güloğlu ve arkadaşlarının (2020)'de yaptığı çalışmasında katılımcıların anksiyete ve umutsuzluk düzeyleri puanlarının kronik hastalığı olup olmamasına göre anlamlı değişim olmadığı sonucuna ulaşırken Al-Rahimi ve arkadaşlarının (2021)'de yaptığı çalışmada kronik rahatsızlığı olan kadınların yüksek düzeyde korku ve sağlık kaygısı yaşama olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kronik hastalığı olanların kendilerini yeterince koruduklarından ve yapılan açıklamalar doğrultusunda önlemlere uymalarından dolayı covid-19 korku ve şüphe puanları daha düşük çıkmış olabileceği söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü bulgusuna göre, katılımcıların Covid-19 korku ve şüphe puanlarının düzenli ilaç kullanımına bağlı olarak anlamlı fark olmadığı görülmüş olup covid-19 şüphe alt boyutunda ilaç kullananların lehine bir fark olduğu görülmüştür. Bu durumda ilaç kullananların kullanmayanlara oranla ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın beşinci bulgusuna göre, katılımcıların Covid-19 şüphe ve korku puanlarının eğitim durumuna göre korku alt boyutunda okuma yazma bilmeyenler ile üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyinde anlamlı farklılaştığı ve bu anlamlı farkın üniversite ve lisansüstü lehine olduğu görülmüştür. Üniversite ve lisansüstü eğitim alanların Covid-19 virüsünün ölümcül etkisinin farkında olup alana yönelik çalışmaları takip etmeleri korku ve şüphe düzeylerinde bir artışa neden olduğu ileri sürülebilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Memiş ve Başak (2020)'de yaptığı çalışmada eğitim durumuna göre ortaöğretim mezunlarının lisans mezunlarına göre korku ve kaygı düzeylerinde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gencer (2020)'de yaptığı çalışmada korona virüs korku puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılaşmadığı ama ilkokul mezunlarının korku düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kalafatoğlu ve Yam (2021)'de yaptığı çalışmasında ise covid-19 korku ve şüphe puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Covid-19 insanlar üzerindeki etkisi yapılan birçok çalışmada görülmüştür. Al-Rahimi ve arkadaşlarının (2021)'de çalışmasında sosyal medya Covid-19 ile ilgili haberlerin insanların kendilerini gergin ve endişeli hissettiklerine ve katılımcıların Covid-19'dan korktuklarını kabul ettiklerine ulaşmıştır. Mertens ve arkadaşlarının (2020)'de yaptığı çalışmada medyaya maruz kalmanın coronavirüs korkusunun arttığını belirtmiştir. Memiş ve Başak (2020)'de yapmış olduğu çalışmada katılımcıların medyada virüs haberlerinin sıklıkla verilmesinin hastalık korkusunu arttırdığını, öksüren hapşıran birini gördüklerinde tedirgin oldukları ve insanlarla yakın konumda bulunmaktan tedirgin oldukları sonuçlarına ulaşmıştır.

Tüm bu bulgular ışığında, pandemiyi psikolojik bir kriz olarak değerlendirmek ve kriz sürecindeki belirsizlik ve ön görememezlik sosyal, psikolojik ve davranışsal etkilerinin olacağını kabul etmek yerinde görünmektedir. İnsanların süreci olumlu atlatabilmeleri açısından gerekli çalışmaların yapılması, risk altındaki kişilerin korunmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi önemlidir. Yapılan çalışmalarda genel olarak insanların covid-19' a karşı korku,

şüphe ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. İnsanların bu süreci olumlu atlatabilmeleri için yapılan haberlerin korku düzeylerini arttırmayacak şekilde verilmesine dikkat edilmeli.

KAYNAKLAR

Afacan, E., & Avcı, N. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Örneği Üzerinden Salgın Hastalıklara Sosyolojik Bir Bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, *7*(5), 1–14.

Akoğlu, G., & Karaaslan, B. T. (2020). Covid-19 ve İzolasyon Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Olası Psikososyal Etkileri. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *5*(2), 99–103.

Al-Rahimi, J. S., Nass, N. M., Hassoubah, S. A., Wazqar, D. Y., & Alamoudi, S. A. (2021). Levels and predictors of fear and health anxiety during the current outbreak of COVID-19 in immunocompromised and chronic disease patients in Saudi Arabia: A cross-sectional correlational study. *PLoS ONE*, *16*(4 April), 1–13. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250554

Aşkın, R., Bozkurt, Y., & Zeybek, Z. (2020). Covid - 19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(37), 304–318.

Ay, T., Oruç, D., & Özdoğru, A. A. (2021). Adaptation and evaluation of COVID-19 related Psychological Distress Scale Turkish form. *Death Studies*.

Bozdağ, F. (2020). *Pandemi Sürecinde Psikolojik Sağlamlık Psychological Resilience during Pandemic Faruk Bozdağ*. *15*(6), 247–257.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*.

ÇAPCIOĞLU, İ. (2020). PANDEMİSüreciyle 'Başa Çikma'YaYönelikStratejiler. *Dini Araştırmalar*, *23*, 271–274. https://doi.org/10.15745/da.749604

Çaykuş, T., & Çaykuş Mutlu, T. (2020). Covıd-19 Pandemi Sürecinde Çocukların Psikolojik Dayanıklılığını Güçlendirme Yolları: Ailelere, Öğretmenlere Ve Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in* Social *and Economics (EJRSE)*, *5*.

Ceviz, N. Ö. Z., Tektaş, N., Basmacı, G., & Tektaş, M. (2020). Covid 1 9 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerini Etkileyen Değişkenlerin Analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, *3*(2), 312–329.

Düzel, M. M. D.-B. (2020). Covid-19 Özelinde Korku-Kaygı Düzeyleri. *Journal of Turkish Studies*, *Volume 15 Issue 4*(Volume 15 Issue 4), 739–752. https://doi.org/10.7827/turkishstudies.44678

Ergör, G. (2020). Lessons Learned from Coronavirus Pandemic. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, *18*(1), 99–102. https://doi.org/10.20518/tjph.704476

Feng, L., Dong, Z., Yan, R., Wu, X., Zhang, L., Ma, J., & Zeng, Y. (2020). Psychological distress in the shadow of the COVID-19 pandemic: Preliminary development of an

assessment scale. *Psychiatry Research*, *291*, 113202. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113202

Gencer, N. (2020). Pandemi Sürecinde Bireylerin Koronavirüs (Kovid-19) Korkusu: Çorum Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, *4*. https://doi.org/10.47994/usbad.791577

George, D., & Mallery, P. (2019). IBM SPSS Statistics 26 Step by Step. In *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step*. https://doi.org/10.4324/9780429056765

Güçlü, N. (2001). Stres Yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*(1), 91–109. http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078972

Güloğlu, B., Yılmaz, Z., İstemihan, F. Y., Arayıcı, S. N., & Yılmaz, S. (2020). he Investıgatıon Of Anxıety And Hopelessness Among Indıvıduals Throughout Covıd -19 Outbreak (Orginal article published in Turkish). *Journal of Crisis*, *28*(3), 135–150. https://dergipark.org.tr/en/pub/kriz/issue/59100/766713

Kalafatoğlu, M. R., & Yam, F. C. (2021). Bireylerin Covid-19 Korkularinin BaziDeğişkenler AçisindaİncelenmesI. *Humanistic Perspective*, 0–2. https://doi.org/10.47793/hp.942883

Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*.

Memiş, M., & Başak, D. (2020). *Fear-Anxiety Levels in Covid-19 Meryem Memiş Doğan - Başak Düzel*.

Mertens, G., Gerritsen, L., Duijndam, S., Salemink, E., & Engelhard, I. M. (2020). Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal of Anxiety Disorders*, *74*(April), 102258. https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258

Perz, C. A., Lang, B. A., & Harrington, R. (2020). Validation of the Fear of COVID-19 Scale in a US College Sample. *International Journal of Mental Health and Addiction*. https://doi.org/10.1007/s11469-020-00356-3

Rodríguez-Hidalgo, A. J., Pantaleón, Y., Dios, I., & Falla, D. (2020). Fear of COVID-19, Stress, and Anxiety in University Undergraduate Students: A Predictive Model for Depression. *Frontiers in Psychology*, *11*(November). https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.591797

Samancı, M. (2020). Küresel Bir Salgın: COVİD-19. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, *5(1)*.

Seçer, İ., & Ulaş, S. (2019). *Eğitim ve Psikolojide Araştırma ve Değerlendirme*.

Sertdemir, A. (2020). Türkiye'nin Koronavirüsle Mücadele Performansı Üzerine Bir Değerlendirme. *Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 15–26. https://dergipark.org.tr/en/pub/niibfd/issue/55259/741641

Usher, K., Durkin, J., & Bhullar, N. (2020). The COVID-19 pandemic and mental health impacts. *International Journal of Mental Health Nursing*, *29*(3), 315–318. https://doi.org/10.1111/inm.12726